

6. Основна багатостороння угода про міжнародний транспорт щодо розвитку коридору Європа – Кавказ – Азія. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_022#Text

7. Історія коридору «Схід – Захід». URL: <https://lib.aliyev-heritage.org/ru/6345926.html>

КОЛИЧЕВА Т.В., *к.філос. н, доцент*

Український державний університет залізничного транспорту

Харків, Україна

СМИСЛИ У САМОПІЗНАННІ ЯК КОМПЛІМЕНТАРНІ ПОЛЯРНОСТІ SELF ЛЮДИНИ

Самопізнання у сучасному постіндустріальному суспільстві повстає як особливий багатомірний процес. Він, з одного боку, спрямований до пошуку опори всередині своєї свідомості, а з іншого боку, намагається врахувати фактор мобільності. Зміни, трансформації, інновації, які притаманні сучасності, стають тільки способом життя та образом мислення, але й певним чином впливають на розуміння людиною себе у світі, та себе у відношеннях з собою. Тобто, якщо користуватися термінологією гештальт-напрямку, під self розуміється не фіксована сутність, а специфічний спосіб людини реагувати на світ. За термінологією цього напрямку, self розподіляється на Id та Personality, та Ego. До Id відносяться людські потреби, інстинкти, а також, емоції. Персоною вважається комплекс думок, знань, конструкцій мислення. Ego – це функція, яка відповідає за прийняття рішень, і вона ефективно працює в умовах узгодженості між Id та Персоною.

У зв'язку з цим можна бачити, що Персона, яка містить у собі усі ідеї, знання, думки, являє собою рухливий механізм життєдіяльності. Зміст самої Персона може мати у собі чимало полярностей: протилежні позиції, протилежні вибори, протилежні реакції.

Якщо ці полярні за своїм змістом елементи – концепції, думки, ототожнювання – будуть мати антагоністичний характер, то Ego буде мати труднощі з прийняттям рішень. Сьогодні підштовхує людину до вміння у процесі власного самопізнання таким чином організувати свою Персону, щоб протилежні моменти не сперечалися, а навпаки, допомагали один одному.

Доцільно розглянути, у чому можуть полягати моменти протиріччя. По-перше, корисним буде проаналізувати, яким саме чином у сучасній культурі прискорення формуються людські потреби, і на що вони спрямовані. Людські потреби у сучасному соціумі в багатом спрямовані на ідеї самовдосконалення, і цей процес має свою певну специфіку – за допомогою власних інструментів. Ці інструменти людина часто отримує від певних теоретичних знань, та переробляє їх на свої власні втілення у вигляді категорій, що безпосередньо відносяться до Персони, яка втілює ідеї, продукти, побічні продукти розвитку. Тобто, потреби, як частини особистості, спрямовані на саморозвиток та знаходження своєї ідентичності, зіштовхуються з великою кількістю протирічних знань, з яких людина повинна обрати те, що підходить саме для її самовдосконалення. Знаходячись у плутанині цієї інформації, людина або намагається «догнати» Ід, виражаючи та транслюючи думку про те, що внутрішнє «Я» є провідником у житті, або, навпаки, віднайти такі мисленнєві конструкти, які роблять безпосередньо процес самовдосконалення. І тут ми можемо бачити перше протиріччя, яке криється у взаємодії між Ід та Персоною.

Це протиріччя яскраво формулює Свенн Брінкман, данський професор загальної психології, який зосереджує свої інтереси на професійній психології: «віднайти чи просто прийняти себе» [1, с.33]. Автор спирається при цьому на глибоку думку філософа Славоя Жижека: « Я завжди вірив у маски, але ніколи – у вивільнюваний потенціал їх скидання. Тобто, ідея нових конструктів для допомоги Персоні, начебто, стати досконалішою, стикається з іншою ідеєю про те, що саме наш вибір інструментарію Персони може бути тільки у резонансі з сутністю Ід – вмістилищем потреб, та емоцій.

Ідея самовдосконалення підштовхує людину до того кроку, щоб фіксувати стани власного Ід заради подальшої можливості зберегти Персону, не руйнуючи Ід. Самовдосконалення, як явище, має у собі сенс тільки за умови спеціальної підготовки майбутніх моделей побудови Персони. Підготовка при цьому досягається частковими ідеями руху, експериментами з реакціями себе на світ і світу на себе, а також, поглинання у свою особистісну історію, своє минуле. С. Брінкман відмічає: « Утім, пам'ять – це не просто інструмент згадування минулого як такий, вона дає нам підстави для вибору моделі поведінки в нових та невідомих ситуаціях [1, с.141]. Тобто, можна бачити компліментарні полярності self у розгляді такого аспекту, який формується потребою Ід у самовдосконаленні. Ці полярності являють собою створення нових інструментів (або конструктів) Персони з одного боку, та знаходження коріння для своєї ідентичності у минулому – з іншого.

Наступна ключова потреба, яка виникає у Ід, є потреба у стабільній картині світу. Ця потреба у сучасній ідеї прогресу і культу майбутнього набуває особливого значення, і людина часто намагається вирішувати її на рівні Персони. Автор, який розробляє теорію поля у гештальт-напрямку, помічає: «світ, створений нами з концепцій, набуває стабільності. Однак, створивши концепції, ми швидко втратили владу над ними. Тепер самі концепції незалежним від нас чином регулюють світ [3, с.102]. Іншими словами, та частина self людини, яка називається Персона, має зафіксовану звичку вибудовувати концепції, що є складовими картини світу. У той же час, внаслідок швидкого руху концепцій у сучасному постіндустріальному суспільстві відбувається необхідність докладання власних зусиль людини, спрямованих на узгодження між собою різних концепцій. Картина світу, яка за природними потребами покликана бути стабільною, стає мінливою, та втрачає відчуття безпеки, що повинна дарувати картина світу. Складається необхідність у постійному налаштуванні Ід людини у зв'язку з наявністю різних концепцій, які транслюють між собою цінності, які інколи можуть бути протирічними між собою. Зокрема, цінність спілкування, єдності, стикається з зовсім іншої цінністю – у самодостатності та збереженні своїх власних границь. І. Погодін називає це явище «змінною концепцій»: «Терапія, у фокусі уваги якої знаходиться конфронтація з концепцією, може апелювати лише до альтернативної концепції Незважаючи на те, що в основу цієї цілі можуть бути закладені ідеї анти-концептуального характеру [3, с.103]. Тобто, заради стабільної картини світу людині притаманно користуватись концепціями, які можуть бути протирічними

Тому, для збереження почуття безпеки у рамках гештальт-теорії є засіб, сформульований І. Погодіним, який має назву «суперпозиція». Ключова думка цієї ідеї полягає у тому, що «суперпозиція за базовим визначенням квантової механіки передбачає відсутність спостерігача. В такому випадку ми існуємо не у просторі концепції, а у полі переживань феноменів. Ці феномени можуть складатися у концепції, а насправді бути компліментарними полярностями self людини.

Підсумовуючи сказане вище, слід зазначити, що постіндустріальне суспільство у його мінливості концепцій, установок, поглядів, диктує такі особистісні налаштування людини, які б поряд з самопізнанням і пошуком самих його смислів робили б ці смисли компліментарними. Для отримання компліментарності корисним може бути інтегративний підхід, який існує за принципом цілісності, потенційності, багатомірності істини. В. Козлов робить

висновок, що у будь-якій особистості існує теоретична можливість ідентифікуватися з будь-якою структурою [2, с.103]. Це ототожнювання призводить до формування того, що ми називаємо цінностями – вони впливають із наших потреб, і виглядають, як усталені, або рухливі конструкти. Серед них такі потреби, як потреба у самовдосконаленні, і потреба у стабільній картині світу, саме у сучасному суспільстві, з протиріччям концепцій, потребують нового механізму формування смислів, які б співіснували як компліментарні полярності – механізму разототожнення. У такому разі багатогранні стилі сучасності сприятимуть становленню нового статусу особистості – особистості, яка не спостерігає, а будує конструкти та рівні Персони і має стабільність на рівні Ід – потреб та цінностей.

Список використаних джерел

1. Брінкман С. Зупинись! Як протистояти культу самовдосконалення і бути щасливим. Харків: Віват, 2020. 176 с.
2. Козлов В.В. Интегративная психология: пути духовного поиска, или освещение повседневности. Москва: Психотерапия. 2007. 528 с.
3. Погодин И.А. Психотерапия как путь формирования и трансформации реальности. Москва: ФЛИНТА. 2015. 328 с

*ЛЯХ В.В., д. філос. н., професор, завідувач відділу
Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України*

Київ, Україна

ОПЦІЇ СВОБОДИ: САМОРЕАЛІЗАЦІЯ VS САМОВИРАЖЕННЯ

Проблема свободи завжди була в центрі уваги філософів, теологів, політологів, правознавців та ін. Нині маємо близько двохсот визначень свободи, що засвідчує її багатовимірність і неоднозначність. Утім, це не означає, що усвідомлення цієї проблеми відбувалося лише в напрямі накопичення все нових і нових визначень. В історії розвитку філософської думки можна простежити і певну спорідненість, і певну тяглість ідей свободи, і присвячені їм деякі теоретичні напрацювання, які вже стали загальноновизначеними. Водночас в переломні епохи, зокрема і в наш час, – коли здійснюється перехід до інформаційного суспільства, коли людство вступає в нову фазу свого розвитку, – переосмислюються традиційні поняття, змінюються світоглядно-філософські